

*In 1996 bestond de Internationale Transportarbeiders Federatie (ITF) honderd jaar. Als onderdeel van een groter internationaal onderzoek redigeerde Bob Reinalda een boek dat de geschiedenis van de ITF tussen 1914 en 1945 behandelt met als ondertitel 'de Edo Fimmen periode'. Op 25 juni 1996 schetste hij voor het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam de persoonlijkheid en prestaties van Edo Fimmen, die in Nederland eerder een grote rol had gespeeld als organisator van de handels- en kantoorbedienden. Op 1 juli van dat jaar herhaalde Bob Reinalda deze lezing voor de Nederlandse en Belgische delegaties op het ITF-congres in Londen, waarbij ook Fimmen's dochter Alida de Jager aanwezig was. De tekst werd eerder afgedrukt in het boek Solidariteit: De eerste 100 jaar van de Internationale Transportarbeiders Federatie (Pluto Press 1996). Nu, twintig jaar later, drukt de VHV website de tekst opnieuw af.*



*Edo Fimmen door Marie de Roode-Heijermans (1919)*

## **Edo Fimmen (1881-1942): Een uitzonderlijk internationaal vakbondsman**

### **Door Bob Reinalda**

Eduard Carl Fimmen leefde tussen 1881 en 1942. Hij was bovenal een vakbondsman: bondsbestuurder in de dienstensector (1905-1915) en secretaris van achtereenvolgens het Nederlands Verbond van Vakverenigingen NVV (1916-1919), het Internationaal Verbond van Vakverenigingen IVV (1919-1923) en de Internationale Transportarbeiders Federatie ITF, het internationale beroepssecretariaat in de transportsector (1919-1942). Christelijk bewogen werd hij sociaal-democraat maar met de nodige distantie. Hij verkeerde in het linker deel van het socialistische spectrum en bepleitte als geen ander een linkse anti-fascistische eenheid. Voor zover nog niet vergeten appelleert hij aan activistische en humanitaire sentimenten. Met zijn zorgzaamheid, organisatietalent, politiek inzicht en persoonlijke uitstraling wist hij zijn mensen te inspireren en de organisaties waarvoor hij werkte tot daden te brengen. Kortom, hij was kundig en had charisma. Hij was in hoge mate controversieel, maar kon bij het betreden van de hemelpoort ook enige prestaties op zijn conto aantreffen, zij het dat hij zelf daarover kritischer was dan de hemel.

### **Uitspraken over Fimmen**

Het valt niet moeilijk *negatieve uitspraken over Fimmen* aan te wijzen. In zijn tijd als vakbondsman onder handels- en kantoorbedienden sprak Jac. Bakker over hem als ‘hystericus’ en A. van Gelder over ‘de gerenommeerde praatjesmaker, waarheidsverdraaijer en demagoog, de gepatenteerde scheldvirtuoos, ... de mislukte middernachtzending-heilsoldaat’. Nu kan men zeggen dat dit getergde vertegenwoordigers waren van het hoger personeel, wier standsbewuste bonden door Fimmen’s klassebewuste NVV-bondje stevig onder retorisch vuur waren genomen, maar ook in eigen kring was er persoonlijke kritiek, getuige de mening van G.J.A. Smit jr. dat Fimmen ‘onverantwoordelijk’ was, slordig (hetgeen Fimmen trouwens erkende) en een bezoldigd bestuurder ‘die geregeld achterna gereden’ en ‘voortdurend gecontroleerd moet worden’. Tegen Smit’s boekhoudersmentaliteit pleit dat hij zelf moeilijk in de omgang was en dat een commissie van onderzoek slechts 6 van diens 54 bezwaren tegen Fimmen juist achtte. Ik kom op dit conflict terug.

Willem Vliegen vond Fimmen een ‘te onevenwichtige natuur om van het hoogst moeilijke werk van het I.V.V. op den duur de reële opvatting te kunnen volhouden’, maar stond in deze natuurlijk aan de kant van Jan Oudegeest.

Fimmen’s linkse neiging en samenwerking met de communisten in de jaren twintig brachten Henri Polak, aan wie Fimmen in 1908 nog het ABC van het boekhouden had bijgebracht, tot de kwalificatie ‘de communistische cel in onze beweging’. Willem Drees en Willem Albarda zeiden hetzelfde, maar grimmiger. Binnen klein-links was de kritiek evenmin mals. Henriette Roland Holst vond hem karakterloos, iemand die schrikt voor de gevolgen van zijn daden. Henk Sneevliet schreef haar over Fimmen’s halfslachtigheid, dubbelzinnigheid, gebrek aan moed, de ‘gouden boeien’ van de ITF en de ‘van onmiddellijk succes levenden der Fimmensoort’. Sneevliet kon niet vermoeden dat de Duitse Sicherheits Dienst deze verschillen verwaarloosbaar achtte en beiden in 1940 zou najagen als gezamenlijke voorbereiders van aanslagen op Hitler en leden van de Duitse regering. Roel Stenhuis zag in Fimmen weinig meer dan ‘een in vele talen welsprekend warhoofd’. Jacques de Kadt verweet hem ‘radicale wankelingen’ en ‘sentimentele retoriek’. Hij vond hem later ‘een heel aardige man’, wel een ‘ijdele dwaas’ en ‘een hol vat’ waarover hij bescheiden opmerkt: ‘ik ben er nooit in geslaagd enig verstand in dat vat te gieten, noch is dat anderen ooit gelukt’.

Laat ik terwille van de balans enige *positieve kenmerken* geven die tien jaar na Fimmen’s dood, dus met enige distantie, door een vooraanstaand sociaal-democraat zijn genoemd (ik laat de ITF, die Fimmen in 1942 en 1952 uitgebreid maar als persoon kritiekloos herdacht, hier bewust buiten beschouwing): ‘een dynamische persoonlijkheid’, ‘een man met een indrukwekkende activiteit’, ‘een brede blik, die de vakbewegingsproblemen voor alles in internationaal verband zag’, ‘als organisator een man van grote gaven’, bovenal door ‘hartstocht bezield’. Jan van den Tempel prees hem bovendien als ‘een der weinige Nederlanders wiens naam [tijdens de Tweede Wereldoorlog] in de havens van alle continenten bekend was’. Dit compliment ontbreekt bij Lou de Jong, die Fimmen’s bijdrage aan het Duitse verzet tegen Hitler overigens wel vermeldt.

### **Karaktertrekken van Fimmen**

Wanneer we de politiek uit deze uitspraken over Fimmen wegzeven (voor rechtse sociaal-democraten te links, voor de linksen te rechts), houden we de volgende karaktertrekken over.

In de eerste plaats *opgaan in zijn werk*. Fimmen was, met alle gezins- en fysieke verwaarlozing die daarbij hoort, een typische ‘workaholic’: ‘ik heb ontzettend hard gewerkt, nacht en dag, dagen van 14, 16, soms 18 uur, Zondagen niet uitgezonderd en zonder, by wyze van spreken, één dag vakantie’. Onderzoekster Sigrid Koch-Baumgarten acht hem de personificatie van ‘masculiene idealen en gender stereotypering’: Fimmen belichaamde ‘de traditionele masculine functionaris uit de arbeidersbeweging die zijn volle beroepstalent en fysieke vitaliteit in dienst stelde van de “beweging”, die alle andere aspecten van zijn leven en belangen ondergeschikt maakte aan de “zaak”, en die zijn energie uitputte en zijn gezondheid ondermijnde door een voortdurende en grenzenloze activiteit’. Nadat Fimmen’s huwelijk met Nelly Miche tijdens de Eerste Wereldoorlog was stukgelopen (zij het zonder scheiding), had hij een tweede grote relatie (Alida Kämmerer; met beide vrouwen had hij twee kinderen). Maar uiteindelijk woonde hij zo’n vijftien jaar op twee zolderkamertjes in het ITF-pand in de Amsterdamse Vondelstraat. Hij kookte er zelf een grote pan soep, waar hij dan elke dag van at. Hij was erg op lekker eten en een goed glas wijn gesteld (en bezat een fraaie collectie jamglazen), maar verkeerde door zijn internationale werk te veel in hotels en restaurants. Op de vraag of hij veel van de wereld had gezien, antwoordde hij met ‘ja, vooral vergaderzalen’. Een zekere slordigheid en nonchalance typeerden hem: overal stapels op zijn bureau en in de kamer, en steeds sigarenas op zijn verkreukeld pak (hij rookte eerst pijp, later ‘zwarte Havanna’s’). Wanneer hij zijn pak naar de stomerij brengt, zendt deze hem eerst het geld terug dat hij er in heeft laten zitten. Fimmen was overigens niet te beroerd voor anderen te betalen. Met zijn broer droeg hij de kosten voor hun in een inrichting verblijvende zuster, en begin 1940 zorgde hij vanuit London nog voor de hypotheek en verzekeringspremies van zijn vrouw Nelly, aan wie hij had aangeboden mee naar Engeland te komen maar die verkoos te blijven. Opgaan in zijn werk ging dus gepaard met zorgzaamheid voor anderen (dit geldt ook voor zijn personeel van wie hij veel eiste maar dat hem met Edo aansprak) en organisatorische talenten: hij kon veel werk aan, sprak diverse talen goed, kon veel correspondentie aan, had zicht op de grote lijnen en vele details, en hij kon delegeren. Secretaris Leo Magits: ‘Toen hij op een gegeven ogenblik zowat een half jaar afwezig zou zijn voor een reis om de wereld, vertrouwde hij mij zijn sleutels toe en de vrijheid, naar eigen goedvinden, zijn persoonlijke correspondentie en papieren te ordenen’.

Fimmen was, en dit is een tweede karaktertrek, niet *bang voor debat over de politieke koers van een politiek-sociale beweging*. Niet wars van een stevige stellingname nam hij conflicten op de koop toe. Deze eigenschap ging gepaard met een scherp inzicht in de omstandigheden waaronder een politiek-sociale beweging (vredesbeweging, vakbeweging, politieke beweging) kan opereren. Zijn boek *Labour’s alternative* uit 1924 toont dit. Hem stond een duidelijk doel voor ogen: tastbare resultaten voor hoofdarbeiders, levensmiddelenvoorziening, bestrijding fascisme. Hij toonde durf: doorbreking van conventionele lijnen door inter-linkse samenwerking of coöperatie met geheime diensten. Tegelijk wist hij de nodige distantie ten opzichte van zijn eigen engagement op te brengen. Dit geldt voor de sociaal-democratie maar ook voor het communisme waarmee hij trachtte samen te werken. Ger Verrips spreekt in vergelijking met anderen over ‘politieke wijsheid’ wanneer Fimmen, met zijn sympathie voor de Russische Revolutie, over de verbanning van Leo Trotski door Jozef Stalin in 1929 opmerkt dat Sovjet-Rusland hiermee ophoudt een thuisland voor de arbeiders te zijn.

De combinatie van beide karaktertrekken - Fimmen’s emotionele en in zeker opzicht zelfs sentimentele betrokkenheid, resp. zijn politieke inzichten en organisatorische

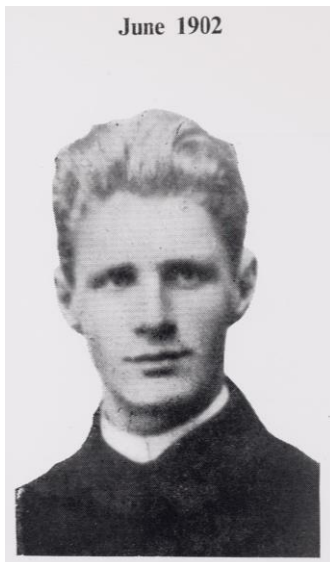
gerichtheid - had een positieve uitwerking op zijn mensen. Behalve voor zijn kantoorpersoneel gold dit voor zijn vakbondskader, en speciaal de mensen die onder zijn regie tegen fascisme, nationaal-socialisme en francisme bleven vechten, uiteenlopend van 'gewone' spoorwegarbeiders, zeelieden en havenarbeiders tot intellectuelen als Jef Last en Willy Brandt. De laatste noemde hem 'den eindrucksvoll-löwenmähnigen und von mitmenschlicher Leidenschaft vibrierenden Holländer'. Magits: 'Waar hij verscheen ging er een kracht van hem uit'. Fimmen's tekort in dit opzicht is dat hij conflicten hoog, te hoog kon laten oplopen (zoals in 1912 in zijn bediendenbond, in 1918 bij de levensmiddelenvoorziening en in 1923 in IVV en ITF). Hij trok zich dit alles heftig aan, evenals dramatische gebeurtenissen zoals de arrestatie van illegale ITF-groepen in Duitsland in 1935 en 1937. In combinatie met de fysieke verwaarlozing als gevolg van zijn workaholisme en het steeds weer te vroeg aan het werk gaan, betaalde hij hiervoor met zijn gezondheid. Ik neem tenminste aan dat zijn langdurige ziektes met deze spanningen samenhangen: in 1914 moest hij op doktersadvies bijna een half jaar verlof opnemen, in 1925 had hij een ernstige maagaandoening en in 1938 werd hij getroffen door zijn eerste beroerte.

Typerend voor het bestuursconflict in 1912, dat de NVV-bediendenbond bijna verlamde, is dat Fimmen het geïntregeer van medebezoldigde G.J.A. Smit jr. aanvankelijk niet doorzag. Deze streed om de macht en had de rest van het bondsbestuur naar zijn hand gezet. Fimmen sprak achteraf over 'een pestjaar' waarin hij tegen alle kritiek in probeerde door te werken en ten slotte zijn ontslag indiende. Pas na enige tijd - het kan bijna niet anders of zijn vrouw moet hem geadviseerd hebben - kreeg hij weer greep op het gebeuren door zijn ontslag in te trekken en op een welgekozen moment het bestuur te overtroeven en Smit's vele beschuldigingen te weerleggen. Hiermee herstelde hij de machtsverhoudingen. Het gelijk dat hij daarmee bij anderen haalde moet hem overtuigd hebben van de zin om zijn werk voort te zetten. Ook in het conflict in 1923 in de internationale vakbeweging was hij kort de greep op het proces kwijt. Fimmen had toen een geheime conferentie met de Russische vakbeweging in Berlijn belegd teneinde tot samenwerking te komen. Tegen de afspraak in maakten de Russen, die het IVV wilden bestrijden, dit bekend. De heibel was enorm en het kostte Fimmen zijn functie in het IVV. Hij overwoog zijn aftreden bij de ITF maar bleef ten slotte aan met een meerderheid achter zich en na de nodige zelfkritiek. Bij zijn herverkiezing in 1926 werd hij opnieuw bekritiseerd, nu vanwege zijn deelname aan de Eenheidsbeweging. Na een beschuldiging van hypocrisie verliet hij het congres vroegtijdig en moest door voorzitter Charles Lindley worden overtuigd van de noodzaak aan te blijven. Ook in dit geval had hij de meerderheid achter zich. Eerlijk gezegd, geven deze blijken van wankelmoedigheid Fimmen iets zeer menselijks. Hij gaat te ver maar krabbelt weer op, wanneer hij zich de verhoudingen realiseert en anderen hem vragen om te blijven.

### **Socialist**

Fimmen die in maart 1897 de Nederlands Hervormde geloofsbelijdenis aflegde, behoort niet, zoals in het *Biografisch woordenboek van het socialisme en de arbeidersbeweging in Nederland* bij sommige levens is te lezen, tot die mensen die door één specifieke, doorgaans nare ervaring, dan wel het contact met een socialist of bepaalde literatuur tot het socialisme gekomen zijn. Fimmen had stimulerende ouders. Zijn vader die in de handel zat overleed echter toen Edo zestien was. Zijn moeder liet hem nog twee jaar naar de Openbare Handelsschool gaan, waaraan de taalkundig begaafde Edo door vertaalwerk meebetaalde. In 1899 kreeg hij een goede kantoorbaan. Zijn sociaal gevoel

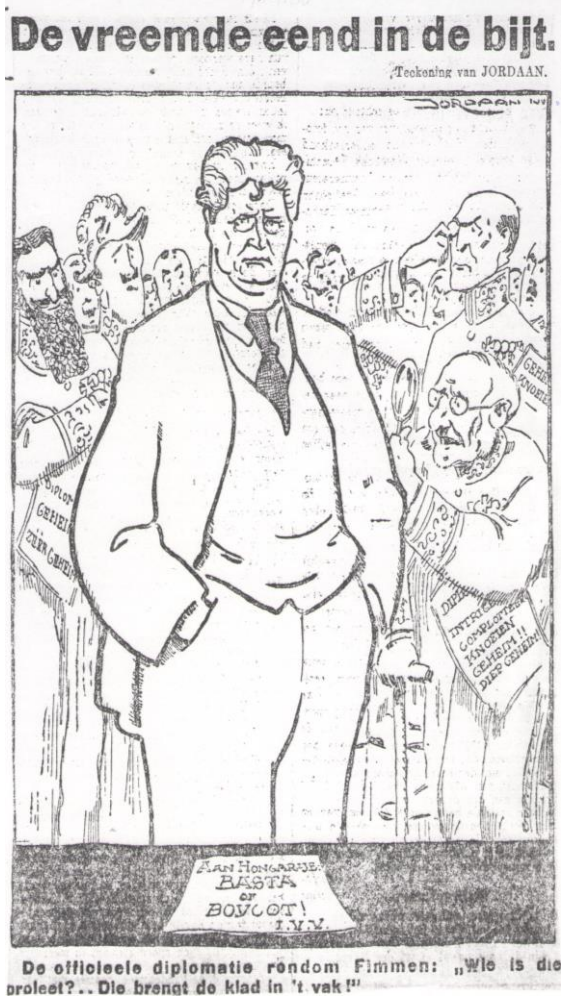
en hulpvaardigheid brachten hem bij het Leger des Heils in de Warmoesstraat - ondanks hun gelamenteer tegen zondaars toen een geëngageerde sociale actiegroep -, bij de Tolstojaanse beweging rond de Internationale Broederschap en het blad *Vrede*, waarin Fimmen tussen 1901 en 1905 schreef, en de Rein Leven-beweging met de onmogelijke Lodewijk van Mierop. Hier vervulde Fimmen tussen 1901 en 1908 redactie- en bestuursfuncties. Zijn belangstelling voor de sociaal-democratie komt geleidelijk naar voren - zo schrijft hij in april 1901 in *Vrede* geen 'SDAP-vreter' te zijn en ook daar veel goeds te zien - maar het duurt nog tot 1909 voor hij partijlid wordt. Volgens Peter Neijens verschoof Fimmen's aandacht voor ethische zaken en het bekeren van zondaars en onzedig-levendenden naar de arbeidersstrijd. In 1903 zat hij in een ondersteuningscomité voor de slachtoffers van de tweede spoorwegstaking en in 1904 zamelde hij geld in voor de diamantbewerkeren.



Kernjaar in zijn ontwikkeling is 1904. Intussen lid geworden van de Nationale Bond van Handels- en Kantoorbedienden was hij in januari 1904 door G.L. Niermeijer voorgedragen als secretaris van de afdeling Amsterdam. Omdat hij formeel nog te jong was, werd het betreffende reglement tijdelijk buiten werking gesteld. Dit kwam in de pers, waarna Fimmen's chef hem voor de keus stelde: bedanken als secretaris óf ontslagen worden. Doordat Fimmen het laatste koos moest hij ook als secretaris bedanken. Geen wonder dat hij tijdens het internationale antimilitaristische congres in juni, waar hij als tolk optrad, een schuilnaam gebruikte. Hij voorzag verder in zijn levensonderhoud door voor een uitgeverij boeken te vertalen over *Geluk of Wat volwassen meisjes wel eens mogen weten*. Hij bleef de bondsontwikkelingen volgen in het kamp van de groep-Niermeijer. Gesterkt door een bediendenbijeenkomst tijdens het Internationaal Socialistisch Congres in augustus 1904 in Amsterdam richtte deze najaar 1905 een klassebewuste bond op, die zich bij het NVV aansloot. Fimmen werd hiervan penningmeester en in 1907 eerste bezoldigde. Typerend is dat als hij in 1909 partijlid wordt (dus na zijn Rein Leven-periode en inmiddels modern bondsbestuurder) hij tegelijk een stevig conflict met zijn partij heeft over de winkelsluitingstaktiek. In het algemeen kan men zeggen dat de vakbeweging bij hem voorrang had boven de partij, zoals hij zich eerder tot de klassenstrijd bekeerde (1904) dan tot de sociaal-democratie (1909). Dit geldt ook voor zijn over de grens van zijn bevoegdheden gaande en voor de partij niet meer aanvaardbare rol bij de levensmiddelenvoorziening. De uiterlijke vormen van zijn christelijk geloof zoals kerkbezoek en bidden zijn inmiddels verdwenen, net als bij andere socialisten van christelijke komaf.

### **Internationaal activist**

Fimmen is dus bovenal een geëngageerd klassenstrijd-man. Aldus wist hij de NVV-bediendenbond daadkracht te geven. Hij organiseerde in 1910 en 1912 de eerste stakingen in de dienstensector, nadat hij in 1907 op een congres van een andere, neutrale bond een motie had laten aannemen dat werkstaking ook voor bedienden een van de wettelijke middelen was. Tactisch een knap staaltje, vergelijkbaar met een CNV-er die op een FNV-congres de harmonie als eerste principe laat erkennen. In het tweede, internationale deel van zijn carrière (vanaf 1919) blijft de klassenstrijd in zijn



uit *Het Volk*, 17 juli 1920

Beiden werden in juni secretaris van het IVV. Omdat zijn twee functies werk genoeg betekenden, werd Fimmen na de heroprlichting van het bediendensecretariaat in 1920 als secretaris hiervan gedechargeerd. Fimmen was niet alleen organisatorisch actief, hij bracht met hulp van IVV en ITF ook grote internationale hulpacties op gang, waarbij zijn sympathie voor de Russische Revolutie alsmede zijn wil tot helpen en zijn pacifisme meespeelden. Hij zette eind 1919 een actie voor hulp aan kinderen in Oostenrijk op en van 1921 tot 1923 voor hulp aan hongerend Rusland. Zomer 1920 organiseerde hij met steun van vooral transportarbeidersbonden een boycot van Hongarije als protest tegen de ‘witte terreur’ na de nederlaag van de radenrepubliek van Bela Kun (overigens gevolgd door een effectieve contra-boycot), en zorgde hij met redelijk succes voor het tegenhouden van de met Versailles strijdige aanvoer van wapens via Duitsland naar Polen als voorbereiding op een militaire strijd tegen sovjet-Rusland. Bij mijn weten zijn dit de vroegste acties van niet-gouvernementele organisaties (NGOs) tegen regeringen van staten.

Kenmerkend voor het internationale vakbondswerk in de periode 1919-1922 zijn dus, anders dan voordien en nadien, een sterk activisme en een hoge politieke dimensie, waaronder vooral het behoud van vrede (het IVV belegde in 1922 een wereldvredecongres waar Fimmen de ‘oorlog aan de oorlog’ verklaarde). Met de Frans-Belgische bezetting van het Duitse Roergebied in januari 1923 kwam aan deze

economische vorm voorop staan en is Fimmen opnieuw een man van activisme (internationale boycotts), organisatorische uitbouw (de ITF) en botsingen met de partij (zijn eenheidskoers en in het verlengde een kort voorzitterschap van de Onafhankelijke Socialistische Partij in 1932). Bepalend element is nu bovendien een scherp inzicht in de internationale verhoudingen, waaronder een vroegtijdige onderkenning van het gevaar van het fascisme. Fimmen volgde de internationale ontwikkelingen actief. In 1910 was hij secretaris geworden van het internationale beroepssecretariaat van bedienden. Door toedoen van Jan Oudegeest - in 1914 door het toenmalige IVV belast was met het onderhouden van de contacten tussen de Duitse en Engelse vakbeweging, voor zover de oorlogsomstandigheden dat toestonden - werd Fimmen betrokken bij de heroprlichting van de internationale vakbeweging. Het lukte hen in april 1919 de ITF te laten herleven, voor Oudegeest een ‘testcase’. Fimmen werd secretaris.

periode een einde. Fimmen kreeg ondanks eerdere toezeggingen in het IVV geen steun meer voor een internationale protestactie. Binnen het IVV, en ook bij Oudegeest, hadden nationalisme, pragmatisme en anti-communisme aan gewicht gewonnen. Fimmen erkende zijn nederlaag in het bekende artikel 'Zwarte Januari'. Het kwam tot een breuk toen zijn eerder genoemde bereidheid tot samenwerking met de Russische vakbeweging bekend werd. Fimmen zelf vond deze samenwerking minder gevaarlijk dan identificatie van de vakbeweging met de nationale bourgeoisie. Internationaal bleef hij gezien de rechtse Italiaanse en Duitse ontwikkelingen beducht voor de wereldvrede. Dit achteraf juist gebleken inzicht verklaart zijn aanhoudende inzet voor de eenheidsbeweging die zijn positie in de vakbeweging er allesbehalve makkelijker op maakte. Na het IVV bood de onder zijn leiding sterk geworden ITF Fimmen een internationale organisatorische basis, vanwaaruit hij - zij het niet zonder strubbelingen - zijn activistische en op eenheid gerichte opvattingen kon blijven uitdragen. Dit uitte zich onder meer in zijn persoonlijke steun aan de Internationale Arbeiders Hulp, in 1923 opgericht door Willi Münzenberg met wie hij persoonlijk bevriend was geraakt (en die tot zijn genoegen het communisme later vaarwel zou zeggen). Hij noemde dit een organisatie die ten minste praktische hulp voor de arbeiders in andere landen organiseerde. Zelf bezocht hij - weliswaar als privépersoon, en samen met zijn vriendin - in 1924 de Sovjet-Unie, maar hiervoor bestond ook steun, bijv. bij de Britse vakbeweging. Fimmen ijverde voor de beweging voor meer eenheid in de vakbeweging. Maar binnen de ITF werden de marges hiervoor, mede door de Nederlandse bonden, steeds smaller en uiteindelijk verbood de ITF hem zelfs OSP-voorzitter te zijn. Aan zijn laatste samenwerking met de communisten, de door Münzenberg opgezette Liga tegen Imperialisme en Koloniale Overheersing, kwam in 1929 een einde met Stalin's nieuwe ultralinkse koers, waarbij sociaal-democraten voor sociaal-fascisten werden uitgemaakt. Twee zaken vallen op, ten eerste Fimmen's bereidheid tot brede samenwerking, ten tweede dat ook bij hem een grens bestond. Van de mensen die later bij het illegale werk tegen de nationaal-socialisten betrokken waren, eiste hij dat zij geen band met een partij hadden. Wel valt ook dan op hoezeer hij naar eenheid blijft zoeken en niet bang is met andersdenkenden te praten.

### **Visie en actie**

Het boek *Labour's alternative, The United States of Europe or Europe Limited* uit 1924 geeft een goed beeld van het ontstaan van wat nu globalisering heet. Fimmen zet er in uiteen hoe het kapitalisme steeds internationaler werd en hoe de vakbeweging moest reageren. Wilde de eerder van lokale tot nationale factor gegroeide vakbeweging de werkgevers internationaal doeltreffend weerstaan, dan moest deze niet op aaneensluiting van nationale vakcentrales gebaseerd zijn maar van internationale beroepssecretariaten. Gezien zijn functieverlies bij het IVV kan deze gedachte anders worden beoordeeld, maar functioneel is er veel voor te zeggen. Bovendien moest de internationale vakbeweging zorgen een echt mondiale organisatie te worden met continentale secretariaten. Ook moest zij alle werkers organiseren, 'ongeacht of deze wit, bruin, zwart, of geel zijn'. Met zijn uitspraak op het ITF-congres in 1928, dat 'witte' transportarbeiders vaak meer solidair zijn met witte mensen dan met klassegenoten die een andere huidskleur hebben, was Fimmen zijn tijd vooruit. Mij is geen vakbondsbestuurder bekend die rassendiscriminatie in eigen huis zo direct en zo vroeg aan de orde heeft gesteld. Om de plannen voor regionale secretariaten gestalte te geven, zorgde de ITF voor integratie van de Aziatische bonden, waarmee de meeste contacten bestonden, en reisde Fimmen in 1931 naar Japan en China om de plannen ter

plekke vorm te geven - binnen de internationale beroepssecretariaten eveneens uitzonderlijk.

## Als iemand verre reizen doet

Fimmen over zijn  
Oostersche ervaring

*In opdracht van het I.T.F.-congres van  
Stockholm in 1928 er op uit om  
een band met het verre Oosten  
tot stand te brengen en  
te versterken.*



blijkt, dat er in Japan ook i  
nog voor andere, voor hen t  
dan het conflict tusschen Jap  
overigens in geheel Japan d  
bezig houdt, belangstelling  
nend is, dat van het Novem  
den Japanschen Zeeliedenboi  
zorgd maandschrift, dat 120  
en dat aan alle 80.000 leden  
den, wegens een tel artikel  
politiek der Japansche regee  
laag in beslag is genomen.

Di

— En in China? Wat zijn e  
ervaringen ten aanzien van  
— Ik heb via Korea naar  
China gereisd. Met veel moe  
China in geslaagd contact n  
verenigingsbestuurders te  
enkele propaganda-brochures  
het Chineesch laten vertalen  
Ook onze statuten zijn vert  
kele vragenlijsten, die ik so



Het congres van 1931 van de Japane vakcentrale (bijgewoond door Edo Fimmen).

Behalve in de eenheidsbeweging en de uitbouw van de ITF naar het Oosten betoonde Fimmen zich met de ITF actief binnen de Internationale Arbeidsorganisatie IAO in Genève. Hoewel al op de oprichtingsconferentie van de IAO in 1919 - door toedoen van vóór de oorlog van de ITF afgescheiden bonden - over internationale verdragen voor zeelieden was gesproken, duurde het maar liefst tot 1924 voor de ITF bij dit debat betrokken raakte. Fimmen kreeg er spoedig greep op de verhoudingen onder de verschillende transportarbeidersbonden bij de IAO en bracht deze op één lijn. De wijze waarop de ITF de IAO in 1928 en 1929 voor een havenarbeidersconventie onder druk zette, leidde evenwel tot overhaaste besluitvorming en tot

bezinning bij de IAO op een andere verhouding tussen conventies en aanbevelingen. Als geheel waren Fimmen's activiteiten in dit forum, samen met Nathan Nathans, succesvol. De radicalen waren reformist genoeg om 17 conventies en 15 aanbevelingen voor transportarbeiders aanvaard te krijgen; op een totaal tot 1945 van 67 resp. 73 ruim een vijfde van alle IAO-verdragen.

### **Strijd tegen het fascisme**

Zowel in het Italië van Mussolini als het Duitsland van Hitler zorgde Fimmen voor steun aan voormalige vakbondsmensen. Behalve om morele steun ging het om geld, pamfletten en periodieken die via treinen en schepen Italië en Duitsland werden binnengebracht. In 1926 was er concrete steun voor de bedreigde Italiaanse bonden en in 1930 werden boven Milaan pamfletten uit een vliegtuig gestrooid. Na de machtsovername van Hitler en de teleurstellende reactie van de Duitse bonden reisden Nathans, Jaap Oldenbroek en ook Fimmen zelf naar Duitsland. Via een groep havenarbeiders en zeelieden in Antwerpen was de ITF onder Fimmen's directe regie in staat deze contacten regelmatig te onderhouden en belangrijke informatie over de gebeurtenissen in Duitsland naar buiten te smokkelen. Deze werd gepubliceerd in het



als bron te weinig gebruikte blad *Fascisme*, dat de ITF van 1933 tot en met 1945 in verschillende talen uitgaf. Tijdens de Spaanse burgeroorlog zorgde Fimmen ook voor wapenzendingen. Om de effectiviteit van zijn betrouwbare informatie over transportbewegingen te vergroten besloot Fimmen samen te werken met de geheime diensten van Frankrijk en Groot Brittannië. De contacten waren aanvankelijk incidenteel en de informatie bereikte de regeringen via nationale vakbondsleiders. Tijdens de oorlog breidde Fimmen's plaatsvervanger en opvolger Oldenbroek deze contacten uit tot de Amerikanen. Deze inmiddels permanente samenwerking verschaftte de naar Londen uitgeweken ITF de transportfaciliteiten om tijdens de oorlog als vakorganisatie te blijven functioneren (speciaal voor zeelieden en havenarbeiders) en zijn illegale netwerk in stand te houden in nazi-Duitsland (ook via Zweedse schepen en Noordduitse havens) en bezette gebieden. Aan het eind van de oorlog konden de Amerikanen van dit netwerk gebruik maken om spionnen achter de linies neer te laten, eerst in nog bezet Italië en Frankrijk, later in Duitsland zelf. In navolging van Fimmen zorgde de ITF er bij deze samenwerking met de geheime diensten nauwgezet voor onafhankelijk te blijven. Dit lukte mede door tijdens de oorlog het effectieve ledental in de niet-Europese wereld uit te breiden wat voldoende geld op bracht om alles zelf te betalen. Hoewel Fimmen dit eindresultaat niet meer heeft meegemaakt, en tijdens de laatste jaren van zijn leven steeds minder kon bijdragen, was hij de man die deze ondersteuning van het Duitse verzet, mede dank zij zijn vele persoonlijke contacten, had gevormd. Ook hier telde zijn persoonlijkheid, zowel door zijn inspiratie van de mensen die het werk deden, als door hun uitwerking op hem. Aan zijn mannen in Antwerpen schreef hij: 'jullie hebben mij in veel opzichten de moed en kracht gegeven om door te gaan'. Door dit werk was hij 'dichter bij het echt revolutionaire Duitse proletariaat gekomen en met hen voel ik me meer verwant dan met wie ook'.

### **Geveld**

De beroerte in oktober 1938 trof hem midden in dit werk. Half verlamd sukkelt hij nog even door voor hij voor zeven weken in het ziekenhuis belandt en aan de revalidatie kan beginnen. Deze moet hij onderbreken voor het besluit in augustus 1939 de ITF naar Londen te verplaatsen: 'binnen minder dan 34 uur moest ik alles pakken, afscheid nemen en in hoofdzaak alles in Holland achterlaten'. In Engeland probeert hij door te werken maar ziet zich gedwongen veelvuldig rust te nemen, en alleen nog over de grote lijnen geraadpleegd te worden. Onder deze omstandigheden keert zijn geloof terug. In januari 1940 neemt hij contact op met het Leger des Heils, bestelt een abonnement op *De Strijdkreet* en correspondeert met majoor Claeijs over zijn vertaling van het gedicht 'Vrede' van F.R. Havergal. Hij bekent zich al aardig bij de situatie neer te leggen: 'De Here heeft het pootje van het schaap gebroken, opdat het niet meer weg zal lopen; gevolg is, dat het schaap hinkt, maar by den Herder blyft'. In een brief uit februari gebruikt hij hetzelfde beeld: 'Dikwyls, heel dikwyls, heb ik in myn onderbewustzyn God gebeden om een ongeluk, om een gebroken been, dat my zou dwingen, een poos rust te nemen en my daardoor in staat te stellen "de balans van myn leven" op te maken. In het laatst van 1938 heeft God het been gebroken.' Over de balans schrijft hij: 'De credit-posten waren een droevig schyntje; de debet-posten, een wanhopige menigte; het saldo-tekort, was schrikbarend.' Aan Nelly schrijft hij dat hij beter eerder ontslag had kunnen nemen. 'Ik vrees, dat het nu een langzaam verdwynen zal worden, met last voor anderen en ook last voor myzelf'. Kennelijk raakt zijn terugkeer naar het geloof ook zijn meegekomen dochter, want Elisa antwoordt op zijn vraag hoe zij het vindt samen met hem te bidden, 'terwyl wy vroeger nooit gebeden hadden': 'Het is, alsof nu pas by my naar buiten kan komen, waar ik steeds naar verlangd heb'. Zo eindigt het leven van

Fimmen in een langzaam verdwijnen. Lichamelijk verlamd vindt hij houvast in zijn vroeger geloof en bemoeit zich nog voor zover zijn energie dat toelaat met het reilen en zeilen van de ITF en zijn mensen in het illegale netwerk in bezet Europa.

### **Uitzonderlijk**

Was Fimmen uitzonderlijk, in de zin dat hij meer deed dan anderen ?, of: in de termen van Sam Dresden: ligt de zin van een Fimmen-biografie in wat in de structuur van dit individu valt te ontdekken ? Beide vragen laten zich bevestigend beantwoorden. In de termen van het *Biografisch woordenboek* is sprake van een ‘oorspronkelijke bijdrage’ aan de beweging: in Nederland met zijn pionierswerk voor de vakbeweging in de dienstensector, internationaal met zijn activisme terwille van vrede, variërend van hulpacties en vakbondswerk tot opmerkelijk anti-racisme en anti-fascisme. Daarbij een man met breed inzicht in zijn tijd en de nodige capaciteiten en volharding, een complexe persoonlijkheid bij wie ook tegenspraak en zwakheden te ontdekken zijn die ons inzicht in zijn leven en zijn periode geven. In de rationele gedachtegang van John Logue, voor wie internationaal vakbondswerk eigenlijk alleen zin heeft als de bonden nationaal te zwak zijn, valt Fimmen *zowel* onder de rationaliteit van internationaal werk (in zijn IVV-periode hadden de bonden nationaal nog geen been om op te staan) *als* onder alle andere factoren die de continuïteit van dit internationale werk verklaren, hoewel de rationaliteit voor internationaal vakbondswerk met het sterker worden van de nationale vakbeweging tijdens het interbellum is afgenomen. Dit geldt voor de culturele transmissie van het begrip internationale solidariteit in het interbellum door een generatie vakbondsleiders voor wie het nut van internationale contacten nog teruggaat op eigen ervaring. Logue noemt anti-fascisme en de Spaanse burgeroorlog als voorbeelden. Dit geldt voor de ITF als sterke organisatie die continuïteit bewerkstelligt met verhoudingsgewijs goed betaalde werkgelegenheid (al levert ook Fimmen in krappe tijden fors in). En dit geldt ten slotte voor de mogelijkheid belangen te behartigen binnen internationale fora als de IAO. Mij dunkt dat wie als een van de weinigen aan alle criteria van Logue beantwoordt, wel een uitzonderlijk internationaal vakbondsman moet zijn.